

Profesor Irena Wojnar (1924–2021). Wspomnienie

Agnieszka Piejka¹ 

28 grudnia 2021 roku zmarła Profesor Irena Wojnar, wybitna humanistka, niekwestionowany autorytet naukowy i moralny, nauczycielka i mentorka kilku pokoleń pedagogów.

Jej nazwisko to ikona teorii wychowania estetycznego – koncepcji, zgodnie z którą w szeroko rozumianej sztuce zakorzeniony jest trudny do przecenienia potencjał edukacyjny i wychowawczy. Jedną z pierwszych publikacji, w której zaprezentowane zostały najważniejsze założenia i tezy odnoszące się do wychowania przez sztukę była rozprawa doktorska, którą Irena Wojnar obroniła w paryskiej Sorbonie w 1960 roku (*Situation actuelle de la jeunesse par rapport à l'art*). Od tego momentu rozwijana i dopracowywana teoria wychowania estetycznego miała inspirujący wpływ na kolejne pokolenia teoretyków i praktyków wychowania, nie tylko w Polsce. Jednym z dowodów międzynarodowego uznania dorobku Pani Profesor w tym zakresie jest fakt, iż w 1988 została wybrana na wiceprzewodniczącą światowej organizacji INSEA (International Society for Education through Art). Funkcję tę pełniła do 1991 roku.

Ważny, inspirujący wpływ Profesor Ireny Wojnar wykracza jednak zdecydowanie poza grono teoretyków i praktyków skoncentrowanych na problematyce wychowania przez sztukę. Jednym z najważniejszych obszarów Jej zainteresowań badawczych była bowiem pedagogika ogólna, którą określała jako „pedagogikę integralną” lub „pedagogikę humanistyczną”. Postrzegała ją jako „naukę o ponadczasowej ‘istocie’ człowieka, konkretyzowanej w nieskończenie różnorodnych sposobach istnienia”, jak pisała w *Humanistycznych intencjach edukacji* (2000, s. 28). Według Profesor Wojnar takie pojmowanie pedagogiki

¹ Chrześcijańska Akademia Teologiczna w Warszawie, Wydział Nauk Społecznych, Poland, a.piejka@chat.edu.pl, <https://orcid.org/0000-0003-3626-107X>

ogólnej oblige badaczy do pogłębionej refleksji nad ludzkim sprawstwem, odpowiedzialnością, powinnościami moralnymi i wartościami. Cechowała Ją niezwykła przenikliwość i humanistyczna wrażliwość w tym zakresie. Dawała im wyraz zarówno w swoich publikacjach (m.in. *Humanistyczne intencje edukacji*, 2000; *Humanistyczne przesłanki niepokoju*, 2016; *Humanistyczne alternatywy pedagogów*, 2021), jak i w wykładach, prowadzonych seminariach, konferencjach. Każdy, kto choć raz słuchał wystąpienia Pani Profesor wie, jak doskonałą była mówcą. Wynikało to przede wszystkim z Jej gigantycznej wiedzy – nie tylko pedagogicznej, ale też estetycznej i filozoficznej, a także z wielkiej kultury słowa, logiki i spójności wypowiedzi (zawsze mówionych, nigdy – czytanych). Szeroki, interdyscyplinarny wymiar rozważań nad ludzką kondycją w świecie sprawił, że dorobek Profesor Ireny Wojnar był i pozostanie inspirujący nie tylko dla pedagogów, ale też dla przedstawicieli innych nauk społecznych i humanistycznych.

Swoją działalność badawczą Profesor Wojnar realizowała przede wszystkim w Uniwersytecie Warszawskim. Była z nim związana od 1946 roku do śmierci.

W latach 1946–1949 studiowała na Wydziale Humanistycznym tej uczelni, w ramach tzw. Seminarium Pedagogicznego II, kierowanego przez Bogdana Suchodolskiego. Nie było to pierwsze spotkanie Pani Profesor z – jak to zawsze podkreślała – Jej najważniejszym mistrzem i mentorem. Po raz pierwszy spotkała Bogdana Suchodolskiego podczas tajnych kompletów, na które uczęszczała w czasie II wojny światowej. Spotkanie to zaowocowało wieloletnią, ścisłą współpracą, której znaczenie dla swojego rozwoju Profesor Wojnar podkreślała przez całe życie.

Po ukończeniu studiów, w 1949 roku, została formalnie zatrudniona w Uniwersytecie Warszawskim, kolejno na stanowiskach asystenta, starszego asystenta, adiunkta, docenta etatowego i profesora (1976 – profesor uczelniany, 1985 – profesor zwyczajny). W latach 1967–2004 kierowała Pracownią, a następnie Zakładem Teorii Wychowania Estetycznego na Wydziale Pedagogicznym UW. Uniwersytetowi oddała całe swoje życie. Mówiła o nim: „Mój kochany Uniwersytet, z którym od zawsze związany jest mój, nie tylko uniwersytecki, los.” Wielokrotnie podkreślała, że to najważniejszy i najbardziej angażujący emocjonalnie wymiar jej pracy... i życia. Naukowa pasja, oddanie i najwyższa jakość działalności badawczej Profesor Ireny Wojnar zostały docenione przez władze uczelni – w 2008 roku uhonorowano Ją Medalem Uniwersytetu Warszawskiego. Było to jedyne odznaczenie, które przyjęła z autentyczną radością i wdzięcznością. Nie lubiła bowiem sytuacji, w których podkreślana była Jej ranga i znaczenie, unikała ich, jeśli tylko było to możliwe.

Uniwersytet Warszawski nie był jedynym miejscem, z którym naukowo związana była Profesor Wojnar. Jako najważniejsze organizacje, z którymi współpracowała, wymienić należy: wspomnianą już organizację INSEA, World Association for Educational Research (WAER, 1957–1993), UNESCO – (1968–1992), Uniwersytet w Padwie, w którym w roku 1986, jako *professore a contratto* prowadziła cykl wykładów dla studentów (w formie książkowej wykłady zostały wydane w 1990 roku: *Pedagogia e valori umani. 10 lezioni all'Università degli Studi di Padova*), Komitet Nauk Pedagogicznych PAN, z którym współpracowała od 1976 roku i którego członkiem honorowym pozostała do śmierci, Komitet Prognoz „Polska 2000 Plus” przy Prezydium PAN (członkostwo od 1970 roku, od 2011 – członkostwo honorowe).

Była autorką ok. 300 publikacji, w tym monografii autorskich i zbiorowych, antologii, przekładów, artykułów i skryptów. Wśród Jej najważniejszych książek znajdują się między innymi następujące tytuły: *Estetyka i wychowanie* (1964), *Perspektywy wychowawcze sztuki* (1966), *Teoria wychowania estetycznego. Zarys problematyki* (1976, kolejne wydania: 1980, 1984, 1995), *Estetyczna samowiedza człowieka* (1982), *Muzeum czyli trwanie obecności* (1991) oraz wspomniane już: *Humanistyczne intencje edukacji* (2000) i *Humanistyczne przesłanki niepokoju* (2016). Praca naukowa pochłaniała Ją do ostatnich dni życia. Ukazania się ostatniej książki: *Humanistyczne ambiwalencje globalizacji* (2021), nie doczekała.

Panią Profesor zapamiętamy przede wszystkim jako wybitnego naukowca, osobę bez reszty oddaną swojej pracy, autentycznie zaangażowaną w sprawy środowiska akademickiego, głęboko zaniepokojoną kondycją współczesnego świata i edukacji. Jej odejście jest wielką stratą dla uczniów, współpracowników i przyjaciół, ale też dla całego środowiska badaczy związanych z dziedziną nauk pedagogicznych. Pozostaje nam wielki dorobek Profesor Ireny Wojnar, za sprawą którego może Ona wciąż inspirować nas i kolejne pokolenia pedagogów.